

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ



Od § 257 až na galerijní zdi. Aneb graffiti umělci v bodě zlomu illegality.

Bakalářská práce

Vedoucí práce Mgr. Martin Heřmanský Ph.D.

Katedra sociální a kulturní antropologie

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 5. ledna 2024

Poděkování:

Chtěla bych poděkovat Mgr. Martinu Heřmanskému Ph.D. za vedení během mé bakalářské práce, za ochotu a čas, který věnoval mému projektu. Dále bych chtěla poděkovat všem informátorům, kteří se zapojili do mé práce, a zejména mé matce, která mi byla oporou po celou dobu studia až do posledního okamžiku.

Abstrakt:

Bakalářská práce se zabývá tématem graffiti subkultury v České republice. Klade si otázku, jakým způsobem vybraní graffiti umělci propojují svou subkulturní kariéru s kariérou „konvenční“ a jakým způsobem přitom legitimizují svou autenticitu. Práce vychází z teorie Nancy Mcdonaldové tematizující odstup graffiti scény vůči dominantní společnosti a teorií konceptualizujících subkulturní kariéry a legitimizaci autenticity v rámci subkultur. Práce je založena na polostrukturovaných rozhovorech s graffiti umělci, kteří svou „konvenční“ kariéru spojili s kariérou subkulturní.

Klíčová slova: graffiti, subkulturní identita, umění, současné umění a společnost

Abstracts:

The bachelor thesis deals with the topic of graffiti subculture in the Czech Republic. It asks the question how selected graffiti artists connect their subcultural career with the "conventional" career and how they legitimize their authenticity. The work draws on Nancy McDonald's theory thematizing the graffiti scene's distance from dominant society and theories conceptualizing subcultural careers and the legitimization of authenticity within subcultures. The work is based on semi-structured interviews with graffiti artists who have combined their "conventional" careers with subcultural careers.

Keywords: graffiti, subcultural identity, art, contemporary art and society

Obsah

1) Úvod

2) Teoretická část

2.1 Graffiti

2.2 Trestní stíhání a § 257 za nelegální činnost graffiti

2.3 Subkultura

2.4 Writerova autenticita

2.5 Tagy ke slávě

2.6 Z ulice až na galerijní zdi aneb komodifikace subkulturního kapitálu

2.7 Graffiti a kariéra

3) Metodologická část

3.1 Cíle výzkumu

3.2 Výzkumná strategie a techniky tvorby dat

3.3 Výběr vzorku

3.4 Průběh interview

3.5 Analytický postup

3.6 Etické aspekty výzkumu

4) Empirická část

4.1 Propojení subkulturní kariéry s kariérou konvenční

4.2 Legitimizace autenticity

5) Závěr

6) Bibliografie

7) Přílohy

1 Úvod

Žijeme ve 21. století, kde se tradiční hodnoty a pojetí uměleckých děl posunuly na hranice pro někoho nepochopitelné. V dnešním globálním světě je graffiti¹ součástí subkulturních praktik, které jsou vnímány jako vandalismus či pouhé čmárání na fasády. Graffiti subkultura se v České republice poprvé objevila po roce 1989 (Smolík, 2017) a mnoho autorů z graffiti subkultury přešlo na dráhu komercializace děl, které nyní můžeme nacházet v mezinárodních prestižních galeriích a zároveň na ulici. Současně nacházíme graffiti prvky ve výtvarném umění, ilustraci a také designu, kdy mnoho graffiti umělců rozšiřuje své pole působení na tuto oblast a společně se v tomto směru rozhodnou rozvíjet svou legální kariéru v oblasti výtvarného umění. Kdy došlo k transformaci postoje jedince, který projevoval svou identitu a začlenění skrze ilegální cestu pouličního umění a rozhodl se jít právě onou druhou cestou, která ztrácí pro toto umění význam?

Tato otázka bude hlavním cílem mé bakalářské práce. Jak se writer² rozhodl pro sloučení subkulturní kariéry s konvenční kariérou a jak reflektuje rozhodnutí pro změnu svého postoje? Jakým způsobem umělci legitimizují svou autenticitu v rámci subkultury? Moderní umění a graffiti je mi velice blízké, sama jsem se setkala s lidmi, kteří jsou v Praze uznávanými writery, ale nikdy se „nezaprodali“ a svou kariérní cestu budují pouze ilegální tvorbou a jsou některými považováni za umělce. Ráda bych pomocí kvalitativního výzkumu deseti subjektů dosáhla odpovědi na příčiny a důsledky komercializace tvorby. K vyhodnocení odpovědi na mé výzkumné otázky jsem vybrala polostrukturovaný rozhovor, který má jasný záměr a cíl a zároveň nechá dostatek prostoru pro subjektivní odpovědi informátorů.

Práci jsem rozdělila na tři části. V teoretickém úvodu práce se zabývám graffiti tematikou a teorií subkultur, z čehož vyplývá teoretické ukotvení, které je zde klíčovým a umožní mi interpretovat a nahlížet na problematiku graffiti jako na subkulturní jev. Každá ze sedmi podkapitol přispívá k porozumění různým aspektům této subkultury.

Ve druhé části práce se věnuji metodologii, která zahrnovala kvalitativní výzkum s polostrukturovanými rozhovory. Zařazuji zde také strategii výzkumu, výběr vzorku, průběh

¹ Český ekvivalent pro graffiti je sprejství

² Člověk, který vytváří graffiti

rozhovorů, analytický postup a etické aspekty výzkumu. Výběr vzorku byl různorodý a zahrnoval 10 informátorů s odlišným pozadím. V poslední části představuji analýzu a výsledky výzkumu, ze kterého vyplynulo, že propojení subkulturní kariéry s komerční sférou je motivované uměleckým rozvojem.

2 Teoretická část

2.1. Graffiti

Pojmem graffiti se v současnosti označuje široká škála jevů. Některé zdroje se věnují pouze historickému a etymologickému původu, jiné jej definují jako subkulturní projev nebo pouhé „čmárání“ po zdech. Důsledkem odlišných termínů je nejednotná terminologie. (Smolík, 2010, s. 184). Graffiti můžeme zkoumat z více vědeckých diskurzů, které přitahují pozornost sociologů, psychologů i teoretiky umění (Smolík, 2010).

Sprejerství, český ekvivalent pro graffiti je v dnešní době něco, co je dostupné opravdu každému. Fenomén, který představuje část městské vizuální kultury přístupné všem návštěvníkům a obyvatelům bez rozdílu (Ross, 2016). Graffiti zachycuje prostorově sociální interakce mezi rozmístěním lidí a způsoby, jakými lidé obývají a (ne)utvářejí svůj prostor. Města jsou dynamické organismy, v nichž se prostor a lidé vzájemně vytvářejí (Avramidis, 2017).

Původní myšlenka graffiti je šířit své jméno, být lepší než ostatní, což je pro mladou generaci hnací motor, který může zaručit respekt a slávu (Macdonaldová, 2001).

Nancy Macdonaldová (2001) ve své práci tvrdí, že graffiti píšou převážně dospívající muži. Hledání hlasu a identity je pohání vpřed v kariéře writera, k čemuž patří i určité disciplíny, které musí zvládnout, aby byli v subkultuře uznáváni. Undergroundová sláva, která s psaním přichází, je pro tyto writery značná. Důležitou roli zde hraje také ilegalita, která graffiti odlišuje od běžných aktivit teenagerů. Pokud se chce jedinec zapojit do této subkultury, tak první, co musí udělat je zvolit si přezdívku, která je považována za základ (Mailer, 1974). Prvotní způsob jak dát o sobě vědět světu, je nejjednodušší a také nejčastější forma tzv. tag.³

³ Stylizovaný podpis

Cílem writera je být viděn, a od toho se odvíjí místo, kde malují své piecy.⁴ Nejadekvátnejší místo je proto „pohyblivé“ místo, jako je metro nebo vlak, který projede skrze celé město. Kromě toho se v souvislosti s kriminalitou neustále objevují snahy o rozluštění hlubšího významu graffiti. Obecně se uznává, že graffiti se objevují mimo přijatelné společenské, kulturní a právní hranice. Graffiti je v populární kultuře často zobrazováno jako projev "odporu." Macdonaldová (2001) však tento předpoklad zpochybňuje a navrhuje alternativní výklad, kdy tvrdí, že graffiti představuje spíše antagonismus a společenskou neposlušnost než odpor. Navzdory protichůdným pohledům jsou tyto interpretace jednotné v tom, že zobrazují spojení mezi graffiti a společností jako nesoulad. Navíc jsou v souladu s mainstreamovou rétorikou kolem graffiti, která je vnímána jako vnější hrozba společenského řádu (Kramer, 2016).

2.2. Trestní stíhání a § 257 za nelegální činnost graffiti

Většina společnosti bere graffiti jako vandalismus, ale nositelé této subkultury takový názor nesdílí a mají graffiti jako životní styl. Mezi ilegální tvorbu zahrnujeme činnost na cizím majetku bez souhlasu a předchozí dohody majitele. Nejčastěji nalézáme graffiti ve veřejné dopravě, městském mobiliáři nebo na zdech domů. Trestní stíhání v České republice se řídí zákonem o trestním řízení a trestním soudnictví. Nelegální činnost je postihována podle paragrafů trestního zákoníku, přičemž jedno z relevantních ustanovení je uvedeno v § 257.

Dle autorů, jako například Macdonaldové (2001), se díky subkulturnímu kapitálu, tj. získané slávě a četnosti tagů dostává jedinec na vyšší hierarchický stupeň celé graffiti komunity. Proč někteří umělci neupřednostňují legální graffiti, když je dle Macdonaldové sláva důvodem této existence subkultury a hlavním motivem? V graffiti subkultuře zastupuje ilegalita významnou roli, neboť umělci, kteří posouvají hranice, objevují nová místa, staví se proti autoritám a jsou často vnímáni jako personifikace mužnosti a rebelství. Graffiti je historicky spojováno s porušováním pravidel, objevováním městského prostoru a představuje adrenalinový zážitek spojený s psaním na zakázaných nebo veřejných místech, která přinášejí pocit vzrušení a rizika. Mimo to představuje ilegalita určitou prestiž uvnitř subkultury a proto někteří preferují pouze nelegální graffiti před legálními variantami, jelikož legál nedokáže poskytnout stejnou míru

⁴ Barevné graffiti, kde se klade důraz na tvary písma a celkovou barevnou kompozici

uspokojení. Tato forma statusu a prestiže se také pojí se schopnostmi vyžadujícími odvalu, která zajistí respekt a uznání ostatních členů (Macdonaldová, 2001).

Graffiti bez souhlasu je považováno za vandalství, které je možno postihovat podle trestního zákoníku České republiky. Tento zákon umožňoval autora nelegálního graffiti obvinít za trestný čin podle výše škody podle § 257 „poškození cizí věci,“ novela zákona z roku 2001 však umožňuje přímo podle § 257b označit za trestný čin, čímž se odlišuje tvrdším výchozím postihem od jiného vandalství (Epravo, 2001). V roce 2009 přechází tato právní úprava do nového trestního zákoníku (Zákon č. 40/2009 Sb, účinnost od 1.1.2010) pod § 228 a podle tohoto paragrafu hrozí každému takovému sprejrovi trest odnětí svobody do 1 roku, v případě dalších uvedených okolností až na 6 let.

Česká republika tímto „trendem“ napodobuje například Německo, které tvrdá opatření zavedlo již před několika lety a s graffiti se neustále potýká. Berlín je po sjednocení vnímán jako „Mekka graffiti“ (Ross, 2016) ve světě městského umění, město, které je nejvíce navštěvované a také nejvíce pokryté graffiti.⁵

V dnešní době nalézají writeři riziko v sociálních médiích a mobilních telefonech, kterými disponuje velká část populace a je možné trestnou činností natočit a informovat policii. Také prakticky nalezneme na každém rohu bezpečnostní kamery, které writeři vnímají jako hlavního nepřítele.

České dráhy se Středočeským krajem a hlavním městem se v minulém roce aktivně postavily do boje proti graffiti na vlakových soupravách⁶. Jiří Lešeta, náměstek generálního ředitele Českých drah uvádí, že náklady na odstranění dosahují každoročně miliony korun. Pouze v loňském roce investovali do čištění interiérů a exteriérů 10 milionů korun. V první fázi kampaně byly použity hesla, která měla ukázat, kolik peněz, času a úsilí odstraňování graffiti z vlaku stojí. Na reklamních plochách se objevily vzkazy jako například: "Pomalovat jeden vlak stojí sprejera pár stovek, my za odstranění graffiti utratíme sto padesát tisíc." Ve druhé fázi kampaně, na konci

⁵ Writeři by užíli termín zbombené

⁶ Obr. 1

léta, byly reklamní plochy využity k zasílání vzkazů přímo sprejerům. Avšak podle oslovených marketingových odborníků, styl, který stát zvolil a uplatňuje ho například i na sociálních médiích je kontraproduktivní. Marketingový konzultant pro Aktuálně.cz podotýká, že kampaň má smysl, nicméně výzvy mohou minout účinek na tuto cílovou skupinu a mohou dokonce vyvolat nechtěnou reakci a podněcovat větší aktivitu sprejerů (Adamcová, 2023).

Během posledních let se ale graffiti umění mění a je vnímáno jako umělecké vyjádření, které může sloužit jako volnočasová aktivita nejen pro adolescentní děti. Některé společnosti začaly považovat graffiti za legitimní formu uměleckého vyjádření, které může obohatit veřejný prostor estetickým zážitkem. V některých městských částech Prahy, jako například na Těšnově nalezneme legální zeď, která slouží jako umělecká plocha a je zde povoleno a umožněno legálně tvořit graffiti a street artové umění. Jako legální činnost tedy označujeme tvorbu, která je provozována na předem smluvených legálních plochách či soukromém prostranství (Smolík, 2010).

Soudobě můžeme sledovat projekty, které se snaží propojit umělce s veřejnými institucemi a vytvořit legální a tolerované pouliční umění. Projekt „*Křik ve stroji. Svoboda jednotlivce a státní moc*“ spojuje Síly Petra Aghy, Epose 257 a Vladimíra 518 v unikátním projektu na Právnické fakultě.⁷ Ve vstupní hale budovy se nacházely ikonické graffiti nápisy a symboly, které byly doplněny akcemi a diskuzemi. Instalace využívají moderní technologie, včetně akrylového spreje na vodní bázi, který je lehce odstranitelný. Projekt zkoumal veřejný prostor jako prostředek občanské participace a politického vyjádření. Ukazuje na to, jak veřejná místa slouží jako platforma pro inovativní politickou komunikaci mimo tradiční normy a institucionální struktury. Na Youtubovém kanálu zPráva a jeho audio platformách je zpřístupněn podcast, kde kurátoři intervence vysvětlují, proč vznikla (Právnická fakulta UK, 2023).

Postupně se také v České republice proměňují velké plochy, které zkrášlují, a nejen vizuálně zpestřují industriální haly, ale i celé průmyslové zóny. Jedním z největších murálů na světě se může pyšnit právě letiště Václava Havla, kde v roce 2020 vznikla jedna z největších venkovních maleb na světě.⁸ Michal Škapa, známý pod pseudonymem *Tron* vytvořil

⁷ Obr. 2

⁸ Obr. 3

velkoformátový mural a nazval ho *Kosmos*. Malba zaujímá plochu o 5 250 m², vznikla za pouhých 23 dní a je nejlépe vidět při odletu a přistání na hlavní dráze letiště (Earch, 2001).

2.3. Subkultura

Subkultura označuje alternativní kulturu s vlastními hodnotami a způsoby chování, které jsou odlišné od převažující kultury. Definice subkultur není ustálená, neboť různé definice se zaměřují na charakteristické rysy a výrazné prvky daných subkultur. Jako klíčový prvek ale můžeme uvést odlišnost od dominantní kultury (Smolík, 2010).

Pojem subkultura má v sociálních vědách dlouhou historii, zejména při zkoumání a interpretaci kulturních projevů mladých lidí. Představuje jeden z klíčových sociologických termínů. „Subkultury sdružují jedince, kteří mají společné specifické problémy a výsledkem je vlastní pohled na sociální realitu“ (Smolík, 2010, s. 32).

Subkultura především umožňuje sdílení hodnot, interakci mezi jednotlivci a poskytuje pocit bezpečí. Podle Hebdige (2012) subkultury narušují společensky uznávané normy, které jsou společností strukturovány a vnímány. Tím mohou ve společnosti vyvolávat nepokoje. Subkulturní chování a estetiku považují mezi vyznavači subkultur za "posvátné," na rozdíl od "profánních" rysů většinové společnosti. Subkultury, spíše než jako stabilní uskupení, jsou subkulturními akademiky vnímány jako představení práce s hranicemi a identifikace. Tyto myšlenky zdůrazňují autonomii jednotlivce, fluiditu, vnitřní rozmanitost, přechodné závazky a migraci jednotlivců mezi skupinami. Hodkinson (2016) doporučuje používat pojem subkultury při zkoumání společných identit, významů a chování a také toho, jak subkulturní jedinci vnímají svou jedinečnost.

2.4. Writerova autenticita

Podle Haenflera (2014) je autenticita společenský koncept, který je přisuzován pouze těm, kteří mu přisuzují důležitost. Tento koncept představuje diskutabilní interpretace vytvářené v mezilidských vztazích, nikoli objektivní soubor kritérií. I přes všechny komplikace s „hodnocením“ se většina subkultur shoduje v některých smysluplných kritériích. Tato kritéria však nejsou stálá, ani všeobecně chápána či přijímána.

V graffiti subkultuře hraje autenticita klíčovou roli a zahrnuje například prvky jako unikátní styl, techniku, umístění děl a vzdor vůči legalizaci (Macdonaldová, 2001). Cesta na vrchol slávy a uznání je velice náročná, a proto v pozdějších letech aktivita upadá (Macdonaldová, 2001). Jelikož je graffiti bráno jako ilegální činnost, writeři si vytvářejí dvě identity, dvě sociální role, které se velmi často od sebe diametrálně liší. Většina z nich však nakonec graffiti opustí nebo utlumí svou tvorbu. Jak postupují ve své kariéře a dospívají, mění se jejich energie, aktivita i postoje (Macdonaldová, 2001).

Sarah Thorntonová ve své knize *Club Cultures: Music, Media, and Subcultural Capital* (1996) vysvětluje, že se subkulturní kapitál skládá z kulturních dovedností, znalostí, praktik a sociálních vztahů, které umožňují účastníkům subkultury odlišit se od ostatních, nebo alespoň jejich identity a významy, které přikládají kulturním praktikám, jenž slouží jako zdroj sociální prestiže a hodnoty v rámci subkultury.

Koncept subkulturního kapitálu představuje v graffiti například znalosti, autentickou tvorbu, kvalitu a kvantitu děl (Macdonaldová 2001). Subkulturní kapitál slouží jako zdroj prestiže pro jednotlivé členy a zároveň je odlišuje od dominantní společnosti. Tyto znalosti umožní danému writerovi lépe se začlenit do subkultury a postupovat na hierarchickém žebříčku (Thorntonová, 1995). Pro writery je klíčovým prvkem úspěchu integrace do subkultury. Dosáhnout a získat v ní určité postavení. To je spojené s procesem šíření své přezdívky, kterou si vybírají na začátku své kariéry. Tím si budují svou identitu, respekt a postavení v rámci celé graffiti subkultury (Macdonaldová, 2001).

Nancy Macdonaldová (2001) poukazuje na to, že autenticita je určována kvalitou a kvantitou. Autentičtí writeři mají rozpoznatelný styl tagování a jejich autenticita může spočívat v tvorbě samé bez komercializace děl a rozpoznání komerčního zájmu. Existují samozřejmě umělci, kteří z ilegálního graffiti přešli do tvorby výtvarného umění a začali se jím živit, avšak komerční legální činnost posouvá writery za hranice subkultury a musí svou autenticitu v rámci subkultury obhájit. Umělci se potýkají s napětím mezi zachováním autenticity a příležitostí ke komodifikaci svého subkulturního kapitálu, který by je zviditelnil a vytvořil příležitost komerčního úspěchu a širšího zviditelnění. Už nemalují pro své vrstevníky nebo sami pro sebe, nyní mají nové publikum: osobu nebo firmu, která si jejich dílo kupuje. Writeři si však mohou nárokovat to nejlepší z obou světů (Macdonaldová, 2001), tedy "přejít na legální dráhu" a zároveň si zachovat, a možná i posílit své místo a publikum v rámci subkultury. Haenfler (2014) také ukazuje, že autenticita je neustálý proces, nikoliv úspěch. Členové subkultur pracují na udržení autenticity bez ohledu na svůj předchozí status či úspěchy. Autenticita je závislá na lidech a jejich interakcích v konkrétním čase a místě. Například jak zmiňuje Haenfler (2014) Shepard Fairey a Banksy získali světovou popularitu díky subversivnímu graffiti ve veřejném prostoru s úmyslem zaujmout kolemjdoucí, ale jejich popularita se promítla do jisté míry slávy a finančního úspěchu, což s sebou přineslo obvinění ze zaprodanosti. Avšak oba umělci získali pouliční ocenění za to, že šířili antiautoritářská poselství a Banksy zůstal v anonymitě, která je pro tuto subkulturu jedním z klíčových prvků při tvorbě subkulturní identity. Autenticita není objektivní a trvalý status, který člověk získá a pak si ho užívá. Autenticita závisí na kontextu, podle kterého se takové soudy dělají. To souvisí s dalším poznatkem, že členové subkultur často demonstrují a vědomě autenticitu předvádějí. Autenticita je součástí širšího procesu, kdy hierarchizace pomáhá účastníkům určit co je vhodné či žádoucí chování a zachovává vymezení hranic, které jsou v souladu s pravidly subkultury (Haenfler, 2014).

2.5. Tagy ke slávě

Několik autorů uvádí, že nejsilnějším motivem, proč se stát writerem, je získat proslulost, tj. „veřejné použití přezdívky za účelem získání slávy“ (Synder, 2009, s.44). Macdonaldová tvrdí, že „sláva, respekt a status nejsou přirozeně vyvíjejícími se vedlejšími produkty této subkultury, jsou jejím jediným důvodem a jediným důvodem writerovi přítomnosti“ (Macdonaldová, 2001, s.68). Vztah writera ke slávě je paradoxní, autorovi jde o u znání, viditelnost, ale zároveň musí být diskrétní, aby si udržel postavení. Během participace v této subkultuře aktér formuje dvě osobnosti – jednu pro „opravdový život“ a jednu pro ten „subkulturní.“ Pokud jsou jedinci až příliš aktivní, posedlí tím, aby byli viditelní i mimo komunitu, může to vést k vyřazení ze subkulturního kruhu (Macdonaldová, 2001).

2.6. Z ulice až na galerijní zdi aneb komodifikace subkulturního kapitálu

Thorntonová (1995) uvádí, že subkulturní kapitál se skládá z kulturních dovedností, znalostí, praktik a sociálních vztahů, které odlišují jedince dané subkultury od dominantní společnosti a ostatních. Subkulturní kapitál tak slouží jako zdroj prestiže v rámci dané subkultury. Proces komodifikace subkulturního kapitálu představuje přeměnu subkulturního kapitálu na mainstreamové zboží. Její práce se opírá o teoretický rámec konceptu kulturního kapitálu Bourdieua, který ukazuje, že vkus a styl spojený s kulturním se odlišuje v závislosti na sociální pozici v rámci společnosti a jak preference v této oblasti mohou ovlivňovat udržování sociální hierarchie. Sarah Thorntonová (1995) tvrdí, že klíčový rozdíl mezi kulturním a subkulturním kapitálem je právě schopnost proměny v ekonomický kapitál. Kulturní kapitál má významnou hodnotu směny za finanční prostředky, ale subkulturní kapitál není tak snadno směnitelný. Subkulturní kapitál se stává finančním zdrojem pro různé aktéry, jako jsou djové, kluboví provozovatelé, návrháři, hudebníci a vydavatelé. Graffiti je pro mnohé writery prostředkem k rozšíření jejich ekonomických možností. Macdonaldová (2001) tvrdí, že komerční legální činnost posouvá writery za hranice subkultury a musí svou autenticitu obhájit. Jak dospívali a pociťovali nutkání hledat zaměstnání, začali ztrácet svou anonymitu a vstupovat do veřejného prostoru. Současně se snažili své tvůrčí schopnosti tvořící jejich kulturní kapitál přeměnit na kapitál ekonomický. V podstatě se snažili využít své schopnosti psát graffiti k vytváření komerčních produktů, které by jim mohly vydělat peníze při obchodování. Mnoho z nich se rozhodlo převést své graffiti na plátno a prodávat výsledné umělecké výtvořky. Případně záměrně

stírají rozdíly mezi graffiti a grafickým designem. Přijali "vzhled graffiti" jako metodu grafického designu a objevili řadu lukrativních způsobů využití. Jedná se o prolínání tohoto stylu do oděvů a módy, vytváření jedinečných designů triček, svetrů, obuvi a dalšího zboží. Graffiti styl se využívá také v designu webových stránek, při výrobě firemních log, a především v reklamě (Kramer, 2016). Komodifikace činí z objektů předměty určené ke koupi a prodeji, jejichž hodnota je dána jejich směnitelností (Barker, 2006).

Komodifikace subkulturního kapitálu v graffiti subkultuře, jak již bylo zmíněno, může zahrnovat prezentaci děl na výstavách a v galeriích, tvorbu ilustrací, spolupráci se společnostmi, značkami a také získávání veřejných zakázek a pořádání workshopů. „Samotný fakt komerčního zájmu galeristů o graffiti lze chápat jako snahu o kooptaci alternativní estetické a sociální formy do dominantního světa umění“ (Lachman, 1988, s. 246). Komodifikací subkulturního kapitálu mohou umělci dosáhnout prostřednictvím různých strategií, tím, že se přesouvají z veřejného prostoru do komerčního světa a jejich práce se stává součástí trhu s uměním. Tato cesta skrze prodej děl může posílit subkulturní kapitál, neboť jeden z aspektů této autenticity je právě umělecká dovednost, technická zdatnost, originalita a inovace. Umělci, kteří dokáží spojit technické dovednosti s jedinečným uměleckým projevem, jsou často vysoce ceněni jako autentičtí přispěvatelé do subkultury. A zároveň zajistí finanční prostředky na realizaci dalších graffiti. Je důležité si uvědomit, že komodifikace subkulturního kapitálu může ovlivnit podstatu subkultury a vnímání graffiti. „Pokud je existence subkultury známkou toho, že její členové odmítají hegemonní praktiky, pak by pouhá nabídka odměn dominantní kultury neměla sama o sobě rozvrátit ideologickou nebo organizační soudržnost subkultury“ (Lachman, 1988, s. 248).

Thortonová (1996) tvrdí, že směna subkulturního kapitálu na ekonomický má odlišnou povahu oproti kulturnímu. Subkulturní není natolik svázán s třídními hledisky jako kulturní, a přesto však třídní pohled zůstává v kontextu subkulturního kapitálu relevantní. Přestože komodifikace může umělcům přinést profesní příležitost, může zapříčinit obavy o zachování autenticity a přeměnit graffiti na pouhý dekorativní prvek bez určitého poselství a bez původního kontextu. Je tedy nutné, aby si umělci udrželi svou autenticitu a našli rovnováhu mezi komodifikací subkulturního kapitálu a poselstvím graffiti.

2.7. Graffiti a kariéra

Jak již bylo zmíněno, studie Nancy Macdonaldové (2001) o subkulturách graffiti v New Yorku a Londýně poukazuje na to, že většina writerů prochází podobným vývojem subkulturní kariéry, která se někdy promění na konvenční kariéru a aktéři poté začnou svůj subkulturní kapitál propojovat s mainstreamovou kariérou.

Writeři začínají s graffiti subkulturou s cílem dosáhnout slávy, respektu a uznání (Macdonaldová, 2001). Získání uznání je jedním z klíčových prvků v rámci graffiti subkultury, a to prostřednictvím malování a tagování svého graffiti jména, které je poté nelegálně označuje na veřejných místech. Je zde důležitá kvantita, ale také právě kvalita. Estetika děl je samozřejmě důležitá, ale tento koncept se staví primárně na známosti daného jména. Způsobem, jakým je jméno vyjádřeno a kde je umístěno, určuje uznání, které writeři získají. Pro writera je nejdůležitější být vidět. Tento koncept je známý jako „one name, one fame“ a byl popsán Overstreetovou (2006) ve spojitosti s českou graffiti subkulturou. V graffiti je hlavním cílem budovat své jméno, jež je spojeno se slávou, kterou writer za svou tvorbu obdrží. Hlavním cílem je akumulace subkulturního kapitálu, který umožňuje posouvat se výše v rámci subkultury. Motivací většiny writerů je dosáhnout co nejvyšších příček subkulturní hierarchie. Postupem času se zvyšují rizika týkající se právních sankcí, narůstají finanční a rodinné závazky, které mohou vést k tomu, že starší účastníci již nejsou tak aktivní. Někteří writeři „odcházejí do důchodu“ a věnují se konvenčním rolím. Macdonaldová (2001) ve své knize sleduje stárnutí v subkultuře a generační dynamiku, která ovlivňuje aktéry při utváření identit. Graffiti subkultura často zaznamenává neustálý příliv nových členů, zejména mladších jedinců, což způsobuje vývoj generačních změn v rámci subkultury.

V rámci mého výzkumu jsem se proto zaměřila na informátory, kteří se začali věnovat legálnímu umění v různém věku. Martina Vlková (2018) ve své bakalářské práci na téma stárnutí v rámci subkultury sledovala subkulturní vývoj kariéry, a podobně jako Macdonaldová dospěla ke třem fázím. Během první fáze dochází ke vstupu do subkultury a vytváření identity. Noví členové se seznamují se subkulturní ideologií a zjišťují co je ceněné a vytvářejí si své jméno, které poté šíří a tím přispívají k získávání subkulturního kapitálu. Postupem času získají uznání a v tomto bodě se subkulturní identita stává významnější než ostatní identity. Postupně dochází k úpadku

zájmu o subkulturu, i když writeři stále tvoří nelegálně. Vlková (2018) ukazuje, že vývoj kariéry a identity je komplexnější, než naznačuje model Macdonaldové (2001) a kariéra nemusí mít fáze jen tři. Někteří volí legální dráhu a malují na legálních plochách, vytvářejí zakázkové malby nebo své umělecké dovednosti propojí se svojí profesní kariérou jako designéři nebo jiní umělci. Takto se vytváří cesta v graffiti subkultuře, kde se původní nelegální tvorba může proměnit v legitimní a uznávanou formu uměleckého vyjádření. Do popředí se dostává individuální přesah a umělecký projev, který se promítá do nového životního stylu, směřování k legální tvorbě graffiti a do většinové společnosti.

Lidé, kteří se angažují v subkultuře se velmi často nepřestávají úplně identifikovat se svými scénami. Místo toho můžeme na jev nahlížet jako angažovanost lidí v subkulturách, které zmiňoval Smolík (2007) jako o součásti odlišné životní dráhy, která má podobnosti s konvenčními cestami kariéry, které se ale výrazně liší od konvenčních drah a představují posun k vyššímu postavení, stabilitě a finanční odměně. S postupujícím věkem a dospělostí se writeři vystavují nevyhnutelným situacím spojených s prací a kariérou. V tomto období se graffiti upozaduje a upřednostňuje vyšší míru bezpečnosti a legálnosti ve svém umění.

Subkulturní kariéry mají sklon k tomu být méně předvídatelné a mohou svého vrcholu dosáhnout velmi rychle, aniž by, jako v případě graffiti umělců, poskytovaly vysoké finanční kompenzace. Subkultury mohou působit (a často také jsou) jako únikové prostředí v kontrastu s konvenční prací. Zdá se, že podporují volný čas a hru, zatímco práce vyžaduje odpovědnost a úsilí. Subkulturní kapitál se může promítat do kariéry několika způsoby. Například hudebníci a promotéři spojují své živobytí se subkulturou a udržují svou subkulturní kariéru (Thorntonová 1995). Ti, kteří volí hybridní kariéru pak působí jak v konvenčním, tak subkulturním prostředí za finanční odměnu a často se pohybují i mimo tyto dvě sféry. To můžeme sledovat u graffiti umělců, kteří vytvářejí svá díla na veřejných prostranstvích a zároveň vystavují díla například v uměleckých galeriích. Třetí možností je kariéra ovlivněná subkulturou, kdy aktéři mají sice menší vazbu na scénu, avšak do své tvorby stále nějakým způsobem zakomponovávají své subkulturní hodnoty (Thorntonová 1995).

3 Metodologická část

3.1. Cíle výzkumu

Cílem mého výzkumu je popis a analýza komplexního procesu, kterým umělci přecházejí z nelegálního tvůrčího aktu k legální formě vyjádření. Mé zkoumání není zaměřeno pouze na zachycení samotné změny, ale také na porozumění subjektivnímu hodnocení této transformace ze strany informátorů a jejich aktivit v rámci graffiti subkultury.

Zaměřuji se na to, jak tito umělci legitimizují svou autenticitu v rámci subkulturní ideologie i přes komodifikaci svého subkulturního kapitálu. Dále sleduji, jak se subkulturní působení v rámci graffiti posunuje za hranice subkulturních kruhů do mainstreamové společnosti.

Mým hlavním cílem je zkoumat, jak umělci vnímají svou uměleckou kariéru a jak se staví k vlastní situaci a reflektují ji z vlastního pohledu. Současně se věnuji identifikaci klíčových událostí a životních změn, které vedly k propojení těchto dvou světů a k pokusu spojit konvenční reality s realitou subkulturního prostoru. Záměrem je odhalit jak umělci a bývalí writeři interpretují tuto svou transformaci a jak legitimizují a vyjednávají svou autenticitu v rámci graffiti subkultury.

Výzkum se zaměřuje na tyto otázky:

- 1) Jak se writer rozhodl pro propojení své subkulturní kariéry s konvenční a jak reflektuje toto rozhodnutí pro přechod k legalitě.
- 2) Jakým způsobem umělci rekonceptualizují subkulturní ideologii a legitimizují svou autenticitu v rámci graffiti subkultury.

3.2 Výzkumná strategie a techniky tvorby dat

Zvolila jsem kvalitativní výzkumnou strategii, která poskytne hlubší vhled do postojů a zkušeností informátorů. Kvalitativní výzkum se zaměřuje na zachycení zpětné reflexe a emické perspektivy, což je v tomto kontextu klíčové pro analýzu a interpretaci dat. Tento přístup klade důraz na specifičnost a jeho cílem je identifikovat řadu velmi drobných detailů, nuancí a variace sledovaného fenoménu. Na základě toho lze formulovat hlavní závěry (Novotná, 2019).

Pro realizaci výzkumu jsem se rozhodla využít techniku polostrukturovaných rozhovorů. Tato technika poskytne předem připravenou strukturu, což umožní směřovat rozhovory k otázkám, které mě zajímají a současně však dají prostor pro případné ad hoc doplnění a úpravy během průběhu rozhovoru (Novotná, 2019).

V rámci výzkumu jsem informátorům pokládala následující otázky:

1. Jak jste začali s graffiti a jak dlouho jste v něm aktivní?
2. Jak byste popsal svoji graffiti kariéru?
3. Jaké faktory nebo události hrály klíčovou roli při vašem rozhodnutí změnit svůj přístup a začít legálně malovat? Malujete stále nelegálně?
4. Jaký vliv měl tento přechod na vás osobně a na vaši uměleckou kariéru? Co se změnilo od té doby, co jste začali malovat legálně?
5. Jaké výhody a přínosy vidíte v tom, že jste se přesunuli do legální sféry malování graffiti?
6. Jaký je váš přístup k propojení své graffiti kariéry s mainstreamovou kariérou? Jak jste se rozhodli spojit tyto dva světy?
7. Jakým způsobem spojujete svou kariéru jako graffiti umělec s "normálním" zaměstnáním?
8. Jak vnímáte odstup graffiti subkultury vůči dominantní společnosti?
9. Jak vnímáte rozdíl vnímání vašeho umění mezi obdobím nelegálního malování a obdobím, kdy jste se přesunuli na legální plochy? Jak se změnila reakce veřejnosti nebo kritiky?
10. Jaké jsou výzvy a přínosy spojené s kombinací těchto dvou kariér?
11. Jak se promítá subkulturní ideologie do vašeho uměleckého díla? Jak se změnily základní principy subkultury v rámci vaší kariéry?
12. Jak se vaše umělecká tvorba liší mezi vašimi nelegálními a legálními aktivitami?
13. Jak se podle vás legální malování graffiti, které zahrnuje prodej děl, promítá do vnímání lidí z graffiti subkultury veřejností? Ovlivňuje to graffiti scénu nějak?

3.3 Výběr vzorku

S ohledem na povahu výzkumu jsem se rozhodla zvolit účelovou strategii při výběru vzorku. Kvalitativní výzkum je zaměřen na podrobné zkoumání sledovaného fenoménu, nikoli na zobecnění a aplikaci na celou populaci (Novotná, 2019). Vzorek je vybírán tak, aby se vztahoval k výzkumnému problému a specifickému sociálnímu jevu ve zkoumané sociální skupině. Je konstruován taktéž účelově, neboť mám přístup k informátorům, kteří mají vlastní zkušenosti s mnou zkoumaným jevem. Při výběru informátorů jsem dbala na zahrnutí různorodosti v jejich profesních zkušenostech, uměleckém stylu a postoji ke komodifikaci své tvorby.

Díky mému zapojení v subkultuře a prostřednictvím přátel jsem získala přístup k informátorům, kteří splňovali kritéria pro výběr informátorů. Zaměřila jsem se na získání informací od respektovaných umělců, kteří veřejně prezentují svou tvorbu. Tito umělci jsou považováni za autority a jejich názory a zkušenosti mají význam pro subkulturní komunitu, neboť začali vystavovat své práce v galeriích či se začali věnovat tvorbě, která je nadále šířena mainstreamové veřejnosti a opustili nebo razantně omezili nelegální tvorbu.

Podarilo se jim propojit graffiti tvorbu s profesním životem, který jim umožňuje pravidelný finanční příjem. Snažila jsem se zajistit, aby výzkumný vzorek byl reprezentativní ve vztahu k problému a zahrnoval různé perspektivy a životní zkušenosti. Tím jsem dosáhla komplexního a různorodého pohledu na subkulturu a lépe porozuměla sociálním faktorům ovlivňujícím umělce v daném prostředí. Vzhledem k účelovému výběru vzorku je důležité uvést, že výsledky mého výzkumu nelze zobecnit na celou populaci subkultury. Jsou specifické pro vybranou skupinu informátorů, se kterými jsem při výzkumu spolupracovala. Přesto tyto výsledky mohou poskytnout cenné poznatky a přispět k hlubšímu porozumění zkoumané subkultury a jejího vývoje.

Vzorek tvoří deset informátorů, kteří se věnují tvorbě graffiti, všichni úspěšně přeměnili svou nelegální tvorbu graffiti na legální uměleckou činnost. Doba, po které se věnují graffiti se různí, nejdéle je 24 let, nejméně 5, průměr činní 14,5 roků. Nejmladšímu z nich je 20 let, zatímco nejstaršímu 36 let. Devět z nich má středoškolské vzdělání, šest dokonce vysokoškolské, jeden z nich dokončil základní školu. Sedm z nich je svobodných, tři jsou ve vztahu a jeden je ženatý. Všichni v současnosti žijí v Praze.

3.4 Průběh interview

Během výzkumu jsem se nejprve setkala se sedmi informátory, které jsem oslovila v první fázi, která probíhala v červnu a následně jsem rozšířila vzorek o další tři v říjnu. Tímto krokem jsem zajistila, že výzkum bude mít robustnější základ a bude více vyvážený v rámci různých perspektiv a zkušeností. Někteří mladší informátoři projevovali určitou nervozitu a na některé otázky neodpověděli, což však poskytlo důležitou informaci o jejich pohledu a zkušenostech. Nicméně tato skutečnost nepostrádala relevanci, protože jsem již získala dostatečný počet relevantních odpovědí. Ke konci rozhovorů byli někteří informátoři již unavení a měli problém s koncentrací.

Domlouvání schůzek probíhalo skrze sociální média a vždy jsme se shodli na místě, které informátor vybral a cítil se komfortně. Informátoři byli obeznámeni, že se mohou rozhodnout rozhovor kdykoliv ukončit, avšak všichni byli ochotní se účastnit. Se všemi informátory jsem se setkala osobně a s jejich souhlasem rozhovory nahrála do aplikace Voice memos na mém mobilním telefonu, která sloužila jako nahrávací zařízení.

Během průběhu rozhovorů jsem se snažila klást otázky, které navazovaly na probíhající diskusi a neovlivňovaly odpovědi informátorů. Polostrukturovaný rozhovor a přístup mi poskytl flexibilitu v kladení otázek, a umožnil mi rozvíjet témata v závislosti na průběhu konverzace.

Informátorům jsem dala prostor k volnému projevu a nechala jsem je vyjádřit co považují za klíčové. Současně jsem se snažila získat odpovědi na všechny připravené otázky. Délka rozhovorů dosahovala minimálně 45 minut a nejdelší byl 73 minut.

3.5 Analytický postup

Po provedení rozhovorů jsem přistoupila k transkripci získaných dat s využitím nástroje Whisper, který využívá umělou inteligenci k přepisu rozhovorů. Následně jsem se věnovala ruční redukci případných chyb, aby byla zajištěna co nejvyšší kvalita dat.

Data jsem analyzovala s využitím postupů segmentace a kódování. Nejprve jsem vytvořila kódy, které jsem přiřadila k relevantním výpovědím. Tím jsem identifikovala důležité pasáže v rámci rozhovorů a vytvořila hierarchicky strukturovaný seznam kódů, jak uvádí Heřmanský (2019).

3.6 Etické aspekty výzkumu

V rámci bakalářské práce jsem dbala na striktní dodržování norem a k výzkumu jsem přistupovala dle etického kodexu Univerzity Karlovy. Vstupovala jsem do interakce s informátory jako insider s určitými znalostmi, avšak také jako outsider ve vztahu ke tvorbě graffiti. Musela jsem také v některých tématech zacházet více do hloubky, neboť informátoři měli tendenci předpokládat, že mám již určité znalosti na dané téma. U některých informátorů jsem zaznamenala tendenci prezentovat své odpovědi s určitým důrazem, což mohlo vést k mírnému nadhodnocení situace z jejich pohledu. Nicméně je důležité poznamenat, že základ jejich výpovědí byl realistický. Kombinace rolí insidera a outsidera mi umožnila získat komplexní pohled na dané téma.

Účast na výzkumu byla zcela dobrovolná a nikdo nebyl nucen nebo pod tlakem. Někteří z informátorů jsou mí přátelé, s nimiž udržuji přátelský vztah. Díky sdíleným známostem jsem mohla navázat spolupráci i s předem vybranými informátory, se kterými jsem se seznámila skrz naše společné přátele.

Během výzkumu jsem se ocitla před etickým dilematem, kdy někteří informátoři přiznali, že stále aktivně praktikují a věnují se nelegálním aktivitám a podrobněji sdíleli příběhy svých začátků. V rámci zkoumané subkultury nebyly plně odhaleny skutečné identity jednotlivců. Pečlivě jsem anonymizovala veškerá data, která by mohla vést k identifikaci a případné újmě

informátorů. Tím jsem zajistila, že jejich účast ve výzkumu zůstane důvěrná a bezpečná (Zandlová a Šťovíčková Jantulová, 2019).

Téma mého výzkumu, stejně jako jeho cíle, jsou v souladu s etickými normami a nejsou zaměřeny na zneužití kapitálu informátorů. Mým záměrem bylo hlouběji porozumět a analyzovat otázky spojené s touto subkulturou s cílem přispět k vědeckému poznání.

Celý výzkum probíhal transparentně. Informátoři byli předem přesně seznámeni s cíli výzkumu, svou rolí a s tím, jak budou jejich odpovědi zpracovány a využity v bakalářské práci. Důvěrnost byla zajištěna prostřednictvím anonymizace dat a použitím pseudonymů ve formě náhodně zvolených křestních jmen. Snažila jsem se o maximální objektivitu a důkladné zvažování etických aspektů v průběhu celého výzkumu (Zandlová a Šťovíčková Jantulová, 2019).

Za účelem dodržení etických norem a integrity výzkumu jsem otevřeně komunikovala se všemi informátory, zodpověděla jejich případné dotazy a poskytla jim dostatečné informace k tomu, aby mohli uváženě rozhodnout o své účasti. Před každým rozhovorem jsem znovu představila záměry výzkumu a zajistila informovaný souhlas, který byl potvrzen ústně i písemně (Zandlová a Šťovíčková Jantulová, 2019).

Celkově lze konstatovat, že během mého výzkumu jsem se řídila etickými normami a principy obsaženými v kodexu Univerzity Karlovy. Důležitost důvěry a anonymity dat byla respektována a informátoři byli chráněni. Výsledky mého výzkumu budou použity zodpovědně a s cílem přispět k vědeckému poznání dané subkultury, aniž by bylo narušeno soukromí nebo bezpečnost informátorů (Zandlová a Šťovíčková Jantulová, 2019).

4 Empirická část

Pro mou bakalářskou práci jsem stanovila dvě výzkumné otázky. První z nich se týká propojení subkulturní kariéry s kariérou konvenční a reflexi okolností, které k tomuto rozhodnutí vedly. Druhá výzkumná otázka se soustředí na legitimizaci autenticity. Každý z informátorů tímto procesem prochází svým vlastním způsobem, proto sleduji, jak aktéři přemýšlejí o vlastní tvorbě v širším kontextu, jak si uvědomují důležitost autenticity a respektu ve své subkultuře. Zároveň zkoumám, jak se snaží najít cestu mezi tím, co dělají pro sebe a co pro ostatní, a jaké cesty hledají k prosazení v obou sférách, v subkulturním prostředí a mainstreamu.

4.1 Propojení subkulturní kariéry s kariérou konvenční

Odpovědi informátorů poskytují různé perspektivy na to, jak se jednotliví writeři rozhodli propojit svou subkulturní kariéru s konvenční. Nejčastějším společným motivem mezi informátory je zájem o uměleckou tvorbu. Tento motiv je přítomen ve všech odpovědích a lze ho považovat za nejvýraznější a nejčastější prvek v analyzovaných rozhovorech.

Nelegální činnost má v graffiti subkultuře významnou roli, protože writeři, kteří vyhledávají nová místa, jsou vnímáni jako symboly mužnosti a rebelství, posouvají hranice. V rámci graffiti subkultury je klíčovým prvkem uznání prostřednictvím nelegálního malování na veřejných místech (Macdonaldová, 2001). Ilegalita poskytuje určitou prestiž uvnitř subkultury a někteří dávají přednost nelegálnímu graffiti před legálním, protože jim poskytuje větší uspokojení. Avšak v dnešní době, kdy se umělecké inovace a profesní příležitosti rozvíjejí, je propojení subkulturní kariéry s konvenční stále běžnější a writeři nacházejí uspokojení také v legální tvorbě. Informátoři, kteří se zúčastnili výzkumu představují širokou škálu forem spojení subkulturních aktivit s konvenčním zaměstnáním a ukazují, jak integrují graffiti do různých profesionálních sfér. Tomáš kombinuje své dovednosti s profesí malíře interiérů a exteriérů a nejen tímto vytváří umělecká díla v městském prostoru, ale přenáší svou kreativitu do soukromých prostor, což mu umožňuje spojit vášeň s konvenčním zaměstnáním. Teodor navrhuje oblečení s unikátními graffiti vzory a propojuje tak subkulturní estetiku s konvenčním odvětvím. Stejně tak s konvenčním odvětvím propojuje svou tvorbu i Daniel, který publikuje knihy s graffiti tematikou a umožňuje jeho šíření mezi těmi, kteří by se běžně s graffiti nesetkali.

Skupina umělců, včetně Davida, Matouše, Alexe, Josefa a Adama se angažuje v tradičním uměleckém prostředí. Věnují se malbě a svá díla následně vystavují v galeriích, kde propojují subkulturní tvorbu s mainstreamovým uměním. Tím získávají uznání nejen v rámci subkultury, ale i v mainstreamových uměleckých kruzích.

Analyzovala jsem klíčové prvky, které vyplývají z odpovědi informátorů a formovaly jejich uměleckou dráhu.

Propojení subkulturní kariéry s konvenční kariérou vychází z kombinace několika různých důvodů. Z výpovědí informátorů plyne, že toto propojení není pouze rozhodnutím jednotlivce, ale také popud ostatních.

Teodor se začal věnovat designu oblečení poté, co se mu dostalo povzbuzení od přátel ze svého okolí. Rozhodnutí začít prodávat své výtvary nebylo jen důsledkem uznání v graffiti komunitě a popularity jeho jména, ale také touhy zjistit, zdali by lidé projevíli zájem o jeho výrobky. Zastává názor, že v dnešní době jsou lidé schopni pořídit cokoli, co je zaujme a to bez váhání. Poukazuje tím na příběh známého umělce Pasty Onera, který je v graffiti komunitě vnímán spíše negativně, neboť se věnuje komerčním zakázkám a tvorbě pop artu, přesto se s graffiti subkulturou sám nadále spojuje.

“Pasta má cílovku takovou, to chce prodat komukoliv, bábě, dítěti, jemu je to jedno, on chce být slavněj, chce se prezentovat jako slavněj.” (Teodor, 36 let)

Proto i on se rozhodl rozšířit svůj umělecký projev mimo nelegální sféru tvorby a překročit tyto hranice a prosadit se v legálním prodeji oblečení s motivy graffiti.

„No, musím říct, že když sem viděl po Praze grafitti, tak sem se nad tím trochu zamyslel. To je totiž kouzlo toho graffiti.

Řekl jsem si, že mam takový jméno, že to můžu zkusit a udělat a prodat. A prodalo se to. Ale chtěl jsem to hlavně zkusit, jestli se to prodá, a i pár lidí mě do toho donutilo, říkali mi, proč neudělám

nějaký hadry, tak jsem to udělal. To tady dělá x lidí, který vlastně třeba na to ani nemaj jméno, aby to mohli prodávat a stejně to prodaj. Ty lidi jsou debilní a koupí si cokoliv.“ (Teodor, 36 let)

Druhým aspektem je touha po finančním ohodnocení a uznání talentu od okolí. Tento prvek je patrný u Vincenta, který zdůrazňuje, že jeho práce může být odměněna finančně. Vincent se navíc věnuje DJingu, který je úzce propojený s graffiti skrze společné kořeny v hip-hopové subkultuře (Heřmanský a Novotná, 2011). Je pro něj důležité mít prostor pro své umělecké vyjádření, a proto není ochoten vykonávat činnosti na zakázku, které by mu neumožnily se plně projevit. Tento postoj se prolíná i do jeho tvorby hudby, kde klade důraz na svobodu projevu a odmítá omezení. V obou oblastech, jak v graffiti, tak v hudbě, se snaží spojit vášň a umělecké vyjádření bez kompromisů a omezení svobody.

„Dělám to, protože mě to brutálně baví a dělám to celej život. A to že si tím vydělávám a dělám to víceméně pro peníze, jde úplně ruku v ruce. Proč lidi dělají komerční graffiti – protože jsou talentovaný, když to umíš dělat fakt dobře, lidi to chtěj a tebe to ještě baví, tak to je nejlepší věc, co můžeš dělat. Mě by nebavilo dělat si věci na zakázku sám, protože si neumím udělat předlohy. Protože to, co dělám, je kvalitní, tak si za to nechám zaplatit.“ (Vincent, 26 let)

Tímto způsobem se většina z nich snaží přivést svou tvorbu k širšímu publiku a zároveň maximalizovat potenciál svého uměleckého nadání. Komerční graffiti je spojením talentu s cílem dosáhnout prodeje a to v rámci širšího uměleckého kontextu. Komercializací svých děl neprovádí kvůli komerčním aspektům, ale mnozí z nich jsou poháněni vášní k tomu, co dělají, jsou přesvědčeni o svém uměleckém talentu a o tom a, že jejich tvorba má estetický přínos pro ostatní. Považují svou práci za výraz své osobnosti a vnitřního projevu. Mimo to jsou přesvědčeni, že lidé mají zájem o jejich výrobky nejen kvůli komerčnímu užití, ale také kvůli autentičnosti, originalitě a jedinečnému stylu, který do umění natolik vkládají.

V případě Daniela, stejně jako u Vincenta sledujeme další formu motivace pro spojení subkulturní kariéry s konvenční, touhu po širší dostupnosti a popularitě v rámci rozmachu vlastní tvorby. Daniel začal fotografovat graffiti, které bývá na nebezpečných místech a běžný člověk by se k nim obvykle nedostal. Popularizuje graffiti prostřednictvím knižních publikací a vytváří ho

dostupnější pro veřejnost skrze sociální média. Jeho rozhodnutí sdílet svou tvorbu bylo na základě kombinace talentu, uměleckého vyjádření a zájmu od lidí, kteří jeho produkci sledují.

„Po přestěhování do Prahy jsem začal dělat víc fotku, protože toho tady bylo víc, tak abych to měl a mohl sdílet s ostatníma, proto mam ten Insta⁹ profil. Lidí, který se k tomu normálně nedostanou to rádi sledují, stejně tak jako já sleduju zahraniční profily, abych se mohl inspirovat jak a co fotit.“ (Daniel, 29 let)

Daniel tak svou tvorbu publikuje v knihách, které jsou blíže dostupné veřejnosti. Publikace můžeme nalézt v moderních knihkupectvích jako je například Page 5, kromě toho se věnuje dokumentaci rapových koncertů, které stejně jako DJing s Hip-Hopem s graffiti subkulturou úzce souvisí. Jeho zapojení do těchto událostí vytváří propojení mezi různými formami umění a umožňuje mu sdílet své myšlenky a koncepty s širší veřejností mimo graffiti subkulturu, například s lidmi, kteří se angažují v české rapové subkultuře.

Častým prvkem, který může vést ke spojení subkulturní kariéry s konvenční, jsou negativní zkušenosti a události, jež motivují jedince k tomu, aby přehodnotil svůj postoj. U některých informátorů, včetně těch mladších jsem zaznamenala, že již ztratili motivaci čelit nebezpečí postihu, ať už z osobních zkušeností, nebo kolem sebe mají blízké, kteří skončili ve vězení a oni se jakýmkoliv postihům chtěli vyvarovat. Sdílejí stejný pocit, že se jim již nechce s touto problematikou nadále potýkat.

“Měl sem pár nepříjemných setkání s policií, což mi přineslo docela dost problémů.” (Josef, 31 let)

“A hlavně zavřeli Davida, i když to nebylo kvůli grafáčům, ale tak řekneš si, že si to mohl bejt klidně ty, žejo a prostě tě to dojebe.” (Tomáš, 28 let)

Svým způsobem negativním prvkem zde byl také osobní stav, což významně ovlivňovalo jejich kariéru. Někteří informátoři, kteří jsou v partnerském vztahu, zmiňovali, že jejich partnerky

⁹ Instagramový profil

zapojení do tvorby nelegálních graffiti neschvalovaly, a proto jsem podobně jako u Tomáše i u ostatních jedinců pozorovala motivaci udržet si svůj vztah, což mělo zásadní dopad na jejich životní rozhodnutí. U Tomáše to bylo zvláště patrné, neboť se rozhodl zachránit svůj stávající vztah. Jeho partnerka na začátku Tomášových nelegálních aktivit projevovala určité nadšení, avšak postupem času začala nesouhlasit. Neustálá absence partnera doma začala vyvolávat časté hádky, a proto se Tomáš rozhodl od nelegální graffiti tvorby upustit, aby zachránil svůj vztah. Toto rozhodnutí nejenže pomohlo uklidnit vztah s přítelkyní, ale také mělo zásadní dopad na jeho rozhodnutí o dalším směřování. Našel nový způsob vyjádření, ale rovněž vytvořil stabilní a legální společnost, která se zabývá malbou interiérů.

„Protože se za klukama začal srát bratr a mě to už nebavilo bejt tam kde je i von, pak i mojí holku to sralo, sme chodili na vlaky a vracel jsem se v 7 rano, to pak byla bída, Sem si udržel hoe¹⁰, by se se mnou jinak rozešla a nedala by to a taky už všichni ví kdo jsem, jsme zbombili celou Prahu, tak i toys¹¹ si nezkusi nic přejet, to je jasny more¹².“ (Tomáš, 28 let)

S přibývajícím věkem jsou writeři vystaveni nevyhnutelným situacím spojeným s prací a kariérou. V této fázi upozadují graffiti a upřednostňují míru bezpečnosti a legálnosti ve svém umění. To můžeme sledovat u Adama, který zažil šok, když se osamostatnil a odstěhoval se od rodičů. Rozhodnutí rodičů, kteří se v reakci na jeho nelegální tvorbu rozhodli, že je čas na jeho odstěhování a začlenění se do samostatného života, poskytuje pohled, jak mohou subkulturní aktivity ovlivnit životního rozhodnutí a směřování jednotlivce.

„Postavit se na vlastní nohy, to fungování bylo dost šokem, pak jsem to dost nezvládal, když jsem stál na svých nohou.“ (Adam, 25 let)

Po této negativní zkušenosti začal Adam věnovat svůj čas malbě obrazů. Celá situace ho motivovala k přehodnocení svého přístupu, a i přes negativní zážitek, kdy se musel osamostatnit a odstěhovat od rodičů, našel harmonii ve své oblíbené činnosti a objevil nový způsob projevu

¹⁰ Slangový výraz pro přítelkyni

¹¹ Slangový výraz pro nezkušené sprejery

¹² Romský výraz pro člověče

svého uměleckého vyjádření. I přes obtížné situace mu tato transformace umožnila spojit subkulturní projevy s konvenční kariérou, což podle jeho vlastních slov bylo něco, bez čehož by k tomu nikdy nemuselo dojít.

„Černější věci mě táhly vždycky víc, když jsem potkal takový ty echt první gaunery, to jsem si říkal, že to je silný a pak mi ukázal člověk co a jak, vlaky, modely a tak, pak přišla stopka, a to jsem si to uvědomil, že jako ne.“ (Adam, 25 let)

Jelikož cílem writera je být viděn, a to ovlivňuje volbu místa, kde vytváří své piecy, proto se tak nejvhodnějším prostorem stává “pohyblivé” místo, například metro nebo vlak, který projíždí celým městem. Nelegálnost a strach z postihů jsou klíčovými prvky, které mohou motivovat změnu postoje. Jak zdůrazňuje Macdonaldová (2001), adrenalin je úzce spojen s nebezpečím, které přináší účast v graffiti subkultuře, a to zejména v kontextu trestního stíhání, avšak je velmi důležité poznamenat, že trestní stíhání je především z volby nelegálních míst pro tvorbu, což samo o sobě představuje nezákonnou aktivitu.

Alex po opuštění nelegální tvorby přestal pociťovat strach z konfrontace s policií. Namísto toho se začal více zapojovat do konvenčního uměleckého prostředí, jelikož zde má stále možnost tvořit svým způsobem a vyjadřovat se stejně „umělecky“ jako na veřejných místech. Nyní se aktivně věnuje malbě a prezentuje své práce v galeriích.

„Už jsem se nemusel bát, že mě chytí cops a budou z toho hroty.“ (Alex, 21 let)

Kromě toho během této změny navázal nová spojení s jednotlivci, s nimiž nyní spolupracuje na rozsáhlejších projektech, jež mají širší dosah pro veřejnost. Tyto kontakty mu nejen otevřely dveře k zajímavým možnostem, ale také mu umožnily pohybovat se v prostoru legální sféry, která nevyžaduje řešení důsledků spojených s nezákonnými aktivitami.

“Hlavně jsem se seznámil s lidma, se kterýma teď makám a děláme dobrý věci a máme víc viditelnost.“ (Alex, 21 let)

Stejně jako Alex začali i někteří další informátoři zkoumat změny ve způsobu jakým prezentují své vyjádření. Cílem bylo najít projev, který by jim umožnil tvořit ve veřejné sféře bez postihů. Pro mnohé z nich se stala svoboda důležitým prvkem nalézt změny ve své tvorbě, což představuje další faktor, který ovlivnil jejich transformaci, a kde výsledkem a hlavním cílem je posunout svou uměleckou práci na vyšší úroveň a oslovit širší veřejnost prostřednictvím nových forem. Můžeme zde sledovat několik faktorů, které přispěly k takovým proměnám ve vyjádření writerů vůči svému uměleckému působení.

Pro Davida se proměna jeho tvorby stala touhou objevovat nové umělecké hodnoty a formy propojení. Skrze svá umělecká díla nejenže zdůrazňuje sociální problémy, ale kromě toho vyjadřují jeho přesvědčení o nezbytnosti sociální angažovanosti. Prostřednictvím svého uměleckého přístupu směřuje k transformaci ve vnímání graffiti, které často není považováno za umělecký projev.

„Chtěl sem taky trochu změnit hru, aby to bylo víc na mém levelu. A jo, nelegálně stále dělám, ale už to není to hlavní a není to graffiti, ale je to jiný umění. Už nejde jen o ilegál ale taky o prozkoumávání nových konceptů a myšlenek. Mám taky možnost spolupracovat s dalšíma lidma a dělat velký projekty, který by v nelegálu nebyly možný, vystavuji v galeriích a mám za to víc peněz logicky, taky už nemusím řešit shop, takže se to změnilo dost.“ (David, 34 let)

David prošel transformací od nelegálního umění k novým uměleckým pojetím, ve spolupráci s dalšími umělci začal vytvářet rozsáhlejší projekty a rovněž nyní prezentuje svou práci v galeriích, což představuje výraznou změnu jeho subkulturní kariéry. Aktivně se snaží měnit tento postoj, přičemž jeho práce má vždy jasnou vizi a myšlenku, která odráží společenské výzvy.

„Ted' už se na mě lidi dívají jako na umělce, protože vlastně to konzumujou lidi mimo graffiti scénu s vizí a sdělením. Reakce veřejnosti se změnila, a to i kritika. Ted'ka se zaměřuju na konceptuální umění a land art, kterej je vlastně dost podobnej, protože pracuješ na ulici a venku. Tenkrát to bylo dobrodružství, než když to srovnáš s ted'kon, tenkrát ani ty naše skills jako nebyly takový, malovací, ani organizační, tenkrát i jako v prostředkách, já jsem na první spreje šetřil, který jsem od rodičů stahoval, co jsem měl na tramvajenku“ (David, 34 let).

Matouš taktéž představuje dalšího z informátorů, jež se angažuje a prezentuje svou tvorbu v galeriích a aktivně se zapojuje do prodeje svých uměleckých děl. Vidíme zde snahu profesionalizovat svou tvorbu a stát se součástí konvenčního uměleckého prostředí. Avšak pro Matouše to není pouze otázka obchodu, ale prezentace a shodně tak touha být uznáván a považován za umělce. Jeho snaha o profesionalizaci je spojena s touhou být součástí umělecké komunity, která ocení jeho práci a poskytne mu konstruktivní zpětnou vazbu. Pohybuje se ve sféře lidí, kteří ocení jeho uměleckou tvorbu a jsou schopni podělit se o perspektivu, která mu pomůže v jeho seberozvoji. Proto aktivně vyhledává spolupráci s lidmi, kteří sdílejí stejné umělecké vize a cíle, aby posunul svou tvorbu na novou úroveň a vytvořil pro sebe místo v uměleckém světě.

„Asi respekt od lidí, který umění rozumí, na výstavy vždycky přijde hodně lidí, kurátor ti o tom napíše něco a pak to lidi pochopí víc než bez interpretace. Jak jsem říkal, lidi se na to spíš přijdou podívat, než když je to někde venku, občas se i něco prodá, dělám velký formáty spíš, takže mi to pak vydělá i na další produkci.“ (Matouš, 27 let)

Důrazně zmiňuje respekt od lidí, kteří mají hluboké porozumění pro umění a ocení jeho práci, zejména při účasti na výstavách, které uchvátí více lidí a dokážou oslovit širší publikum.

Prvky touhy po objevování nových konceptů a myšlenek můžeme sledovat i u Josefa, který si uvědomil a zjistil, že se nachází ve fázi své umělecké kariéry, kdy je nezbytné začít hledat alternativní cesty k vyjádření své kreativity v legální sféře. Omezení v nelegální tvorbě ho již neposouvalo dostatečně vpřed. Tato realizace vedla k přechodu k malbě, která mu umožňuje prozkoumávat hranice uměleckého vyjádření. V rámci tohoto procesu se Josef začal více zajímat o moderní umělecké směry a začlenil do své práce prvky digitálního umění a graffiti. Nejen, že našel nový impuls pro svou kreativitu, ale otevřel možnost novým uměleckým výzvám.

„Zjistil sem, že je potřeba najít jinou cestu, jak se vyjádřit umělecky.“ (Josef, 31 let)

Informátoři spojují svou subkulturní kariéru s kariérou konvenční z několika důvodů, které tvoří klíčové motivy jejich rozhodnutí. Za prvé, pociťují touhu po osobním uměleckém rozvoji,

přičemž tato motivace je silným impulsem pro jejich transformaci a současně hledají nové příležitosti pro růst ve svém uměleckém vyjádření.

Druhým motivem je snaha předat svou tvorbu nebo dílo širšímu publiku. Jejich zájem o dosažení většího rozsahu a širší uplatnění v umělecké komerční sféře je patrný skrze jejich aktivní angažovanost v prezentaci a prodeji svých děl. Hledání uznání od veřejnosti nereprezentuje pouze osobní ambice, ale také snahu, aby byli vnímáni jako skuteční umělci. Věří, že spojením své vášně pro graffiti s prvky, které osloví a zaujmou, jim umožní získat respekt a dosáhnou tím uznání a uplatnění v širším uměleckém světě. Tímto způsobem propojují svou subkulturní identitu s konvenční uměleckou sférou za účelem dosažení osobního rozvoje, tak i uměleckého. Důležitou motivací a impulsem pro jejich transformaci je také vnější pohled ostatních. Zároveň můžeme sledovat motivaci k finančnímu ohodnocení, touhu po širší popularitě a změnu uměleckého vyjádření, které má větší dosah. Graffiti jako médium již není dostačující, protože neoslovuje širokou veřejnost a je často vnímáno negativně. Během této transformace hraje roli i aspekt věku a negativní zkušenosti, kdy se writeři snaží vyhnout postihu spojenému s ilegální tvorbou.

4.2. Legitimizace authenticity

V rámci diskuse o legitimizaci authenticity lze u informátorů zkoumat opět několik aspektů a klíčových prvků. Autenticita se v graffiti subkultuře vytváří prostřednictvím unikátního stylu, techniky a umístěním děl. (Macdonaldová, 2001.) V tomto kontextu je spojen koncept subkulturního kapitálu, který můžeme definovat jako soubor znalostí spojených se subkulturou, jenž zvyšuje prestiž jednotlivce a odděluje ho od dominantní společnosti a dalších subkultur. Jedinec získává určité postavení a buduje si ho skrze své graffiti jméno. Nancy Macdonaldová (2001) poukazuje na to, že autenticita je určována kvalitou a kvantitou. Autentičtí writeři jsou rozpoznatelní díky svému jedinečnému stylu a jejich tvorba spočívá v tvorbě samotné mimo rámec komercializace děl. Nicméně existují umělci, kteří přecházejí z ilegálního graffiti do výtvarného umění. Komerční legální činnost však přenáší writery za hranice subkultury a vzniká zde povinnost obhájit svou autenticitu v rámci subkultury. Umělci se nachází na prahu rozhodování mezi udržením authenticity a možností komodifikace svého subkulturního kapitálu, který by jim otevřel dveře ke komerčnímu úspěchu a širšímu uznání.

Writeři však stále mohou těžit z obou světů a přejít na legální dráhu, s cílem udržet a také posílit své místo a publikum v rámci subkultury. Nyní se již nesoustředí na své vrstevníky nebo sami sebe, nyní mají nové publikum.

Prvním významným prvkem je zdůraznění komunitního přínosu. Vincent poukazuje na autentičnost a důležitost spojení s komunitou, kdy je důležité navrátit zisk či přínos zpět. Tím se snaží stále propojovat s původní ideologií graffiti a ukázat, že i komerční úspěch může být k prospěchu v rámci komunity. Odmítá individuální prospěch a svou činností přispívá ke kolektivnímu prospěchu subkultury. Tímto poukazuje, že jeho angažovanost není pouze povrchní, ale je autentická.

„Já mám rád, že když udělám 100 tisíc na zakázce, tak to rád vrátím do té komunity. Nejsem člověk, co by si kupoval drahý hadry, nebo auta, myslím si, že to je ok, když vyděláš na nějaký korporátní věci a vrátíš to zpátky, přijde mi to ok, což ale spousta lidí nedělá, ale věci na zakázky, mě moc nebaví, je to že děláš něčí práci, obkresluješ obrázky.“ (Vincent, 26 let)

Zmiňuje možnost volby dnešní doby, každý má možnost dělat co chce. Rád investuje do své komunity, namísto toho, aby si kupoval drahé věci, jako jsou oblečení nebo auta. Je dle něj běžné vydělávat na korporátních zakázkách, ale je důležité následně tyto zisky vrátit zpět do komunity. Mnozí to však podle něj nedělají. Za nevyhnutelnou součást popularity považuje to, že lidé začnou pomlouvat, pokud se stanete trochu známým. Tuto situaci přirovnává k bojovým sportům, kde lidí za počítači neustále komentují a hodnotí. Je důležité ale reflektovat své chování a přizpůsobit se okolnostem, přitom se zároveň nezaprodat. Je dle něj důležité, že i v této oblasti může každý vyjadřovat své vlastní myšlenky místo toho, aby se přizpůsoboval očekávání jiných. Vincent velmi striktně odlišuje mezi hudbou a graffiti uměním, legální a nelegální prací a respektuje ostatní, kteří dělají to, co považují za správné.

„Vždycky když jsi trochu vidět, tak tě lidi pomlouvaj, musíš se s tím smířit. Podívej se na bojový sporty, to je největší zrcadlo společnosti. Tam za tím počítačem sedí lidi a nonstop píšou. Určitě jsou lidi, který na mě mění názor, já to slyším dnes a denně, že támhle ten o tobě říkal, že jsem kár¹³

¹³ Vulgární slangový výraz

a mně je 26 a je mi to úplně fuk. Kolikrát jsem slyšel, že jsem udělal zakázku a pak ten člověk taky dostal zakázku, zamávali mu sto litrů před obličejem a ten člověk šel. Člověk si nesmí srát do huby a zároveň člověk nad svým chováním musí přemýšlet, taky nejsem úplně, že by mi někdo zamával před obličejem a šel bych. Já to odlišuju nejvíc, taky nechci, aby si mě s tím lidí spojovali a pak to zas rozlišuju na hudbu a grafáče, legál a nelegál.

Nemám na ty lidi názor, každej ať si dělá, co chce, je super, že si můžeš vybrat. Nejsou 90. a musela si jít na jeden mejdan, dneska už je tu tolik lidí, že ani nevíš. Já to asi moc nerozlišuju, Dokavad' to nemá jako hodně špatnej politickej podtext, každej má na to právo a já moc nevidím rozdíl v legálu a nelegálu, tam jde jen o ten projev.“ (Vincent, 26 let)

Je zde důležité zmínit, že razantně odlišuje lidi, kteří se věnují graffiti pouze kvůli zdroji příjmů z korporátních zakázek, což on sám považuje jako nepřipustné odloučení od původních hodnot graffiti subkultury. Stejně tak Teodorova perspektiva se váže negativně ke komerčnímu využití, kdy jednotlivci nerozlišují mezi autentickým graffiti a komerčním využitím, což vytváří následné napětí.

„Ty, co to dělaj za peníze, tak to furt berou, že je to graffiti, ale oni nedělaj graffiti, dělaj reklamu něčemu za prachy, a to není real graffiti a nemůžou bejt nasraný, když tam někdo přijde a přejede¹⁴ jim to tam. Mělo by to fungovat tak, že ty za to dostaneš peníze a mělo by ti to bejt jedno. Ale spíš jsem byl svědkem, že se to někomu nelíbilo, přejela se zakázka a ten člověk to nedokázal pochopit.“ (Teodor, 36 let).

Jedním z writerů, který výrazně upozorňuje na důležitost osobního zálibení v tom, co dělá je právě Daniel, který tento přístup vyzdvihuje a obhajuje tím tak svou tvorbu. Stejně jako ostatní ale hovoří o tom, aby se člověk nezaprodal a neztratil svůj autentický styl, který je rozpoznatelný.

Je důležité vybírat si spolupráci na základě možnosti vlastního projevu, který je v subkultuře velmi důležitý, pokud vytváříte něco, co je již předem dané, nepovažují to za autentické a tento způsob spolupráce většina z nich odsuzuje.

¹⁴ Situace, kdy jiný writer překryje dílo jiného umělce

„Dělat to co tě baví a dostávat za to love¹⁵, je to takový kreativní, tak buď dělat něco s tím spojený nebo to prostě nechat bejt a nedělat to jen kvůli penezům. No dělám to, co se líbí mě, co chci, lidi ví, že to dělám já, že je to moje, je to s tebou spojený. Třeba když dělám něco, kde to jméno nemám, tak prostě lidi poznaj, že je to můj styl. Tak jsou tady lidi, který řeknou že si zaprodaná kurva, která to dělá jen pro prachy a snitchí.¹⁶ Ale tak to není, prostě si ten šikovnější, kterej dělá to, co ho baví a má za to love nebo je to o tom, že nevezmeš každej deal.¹⁷ To záleží, pak tady sou lidi co dělaj už jenom zakázky, ale to už sou omalovánky, tam se nevyjadřuješ ty. Nikdo nepozná, kdo to dělal, že si to byl ty nebo tamten, protože už dostaneš hotovou věc. Já, když dělám něco na zakázku, tak buď musím mít volnou ruku a projevit se nebo to musí bejt fakt hodně mastný¹⁸, abych do toho vůbec šel (směje se). (Daniel, 29 let)

Stejně tak Alex poukazuje na tvorbu, kterou je potřeba rozlišit podle publika. Touží nalézt harmonii mezi osobním potěšením a tím, co může nabídnout ostatním. Tento postoj odhaluje napětí mezi individuální potřebou a uznáním, či sdílení s publikem. Mimo to je jeho záměr šířit svou tvorbu mezi širší publikum prostřednictvím obrazů, aby svou uměleckou vizi mohl sdílet s ostatními. Autenticita zde pro ně představuje svobodu vyjádřit svou vizi bez toho, aniž by ztratili svou jedinečnost, identitu a styl. Obhajují svou autenticitu tím, že se stále vyjadřují svým unikátním stylem a nezaprodávají svou kreativitu. Sdílet svou tvorbu pro ně neznamena ztrátu autenticity, ale spíše možnost šíření své tvorby, aniž by se vzdali svého identického já.

„Chápu, že musím najít způsob, jak vlastně bejt vidět. Chci najít rovnováhu mezi tím, co dělám pro sebe a co dělám pro ostatní. Grafs dělám spíš pro sebe a obrazy pro ostatní.“ (Alex, 21 let)

Matouš se pevně rozhodl, že se již nechce tajit svou vlastní tvorbou, a proto se otevřeně identifikuje s tím, jakou tvorbu vytváří. Poukazuje na to, že jeho původní záměr byl pokaždé sdílet svou tvorbu a šířit své jméno. Tento odvážný postoj mu umožňuje tvořit stále autenticky, ale skrze legální cestu.

¹⁵ Slangový výraz pro peníze

¹⁶ Slangový termín, který se obvykle používá k označení osoby, která udává nebo informuje o nelegálních nebo podezřelých aktivitách

¹⁷ Anglické slovo pro dohodu

¹⁸ Hovorový výraz pro velký obnos peněz

„Bud' se s tim ztotožníš a nějak se k tomu postavíš, nedokážu si představit to tajit, dělat, že nic, protože to se všichni stejně dozví a děláš to hlavně kvůli tomu, aby to lidi věděli, a tady se nic neudrží. Netajím se tím, lidi to asi baví, že si předtím dělal něco zakázaného a teď tohle, jako pro mě to bylo vždy vyjádřit se a to dělám i teď v mých obrazech, takže to je same same.“
(Matouš, 27 let)

Vysloveně poukazuje na to, že díky jeho transparentní tvorbě podporuje svoji autenticitu, která vyjadřuje stejně jako u Alexe jeho vlastní identitu, odmítá tajit své umělecké projevy a lidé se naopak na jeho tvorbu více zaměřují, neboť začínal nelegálním způsobem, a to je pro veřejnost poutavé.

Uznání, které je ovlivněné mainstreamovým prostředím, je důležité také pro Davida, který se snaží překročit hranice graffiti subkultury a získat uznání od širší veřejnosti. Jeho cílem je poukázat na svět mimo graffiti subkulturu a získat pozornost od těch, kteří nejsou běžně do této subkultury zapojeni. Autenticita v jeho případě opět spočívá v rozvoji, který ale zachovává vlastním uměleckým podpisem. Tímto způsobem chce ukázat, že jeho umělecká tvorba vychází z graffiti a je zde tak vytvořen nový hierarchický systém mimo subkulturu, který nezávisí pouze na tom, vytvářet piecy, ale být uznávaným i mimo graffiti.

„Můžu se rozvíjet jako umělec a zároveň těžit z možností, který mi otevírá mainstream, protože ty lidi vlastně toho konzumují víc. Chci ukázat, že graffiti může být víc než jen ulice. Teď už se na mě lidi dívají jako na umělce, protože vlastně to konzumují lidi mimo graffiti scénu s vizí a sdělením.“ (David, 34 let)

Ať už se všichni snaží, jakkoliv skrze své cesty šířit svou tvorbu, je důležité zachovat si vlastní autenticitu, a ačkoliv jsou vystaveni pokušením, jednota přesvědčení o zachování vlastní identity a stylu v projevu podtrhuje hloubku tohoto tématu v rámci subkultury graffiti.

V dnešní době dochází k výrazným změnám v dynamice subkultury, vzniká nová hierarchie, která je paralelní k původnímu systému, který je dle Macdonaldové (2001) získaný prostřednictvím slávy a četnosti tagů, které dostávají jedince na vyšší hierarchický stupeň celé

graffiti komunity. V graffiti subkultuře zastupuje ilegalita významnou roli, neboť umělci, kteří posouvají hranice, objevují nová místa, staví se proti autoritám jsou často vnímáni jako personifikace mužnosti a rebelství. Graffiti je historicky spojováno s porušováním pravidel, objevováním městského prostoru a představuje adrenalinový zážitek spojený s psaním na zakázaných nebo veřejných místech, která přinášejí pocit vzrušení a rizika. Mimo to představuje ilegalita určitou prestiž uvnitř subkultury a proto někteří preferují pouze nelegální graffiti před legálními variantami, jelikož legál nedokáže poskytnout stejnou míru uspokojení. Tato forma statusu a prestiže se také pojí se schopnostmi vyžadujícími odvalu, která zajistí respekt a uznání ostatních členů. (Macdonaldová, 2001).

Writeři si postupně získávají uznání nejen uvnitř komunity, ale také od širší veřejnosti. Tato dualita – to nejlepší z obou světů, jim umožňuje posunout se dál, neboť oslovují širší publikum. Můžeme zde sledovat proměnu vnímání subkulturní autenticity. Subkulturní autenticita, která stála dříve v popředí nyní ustupuje. Informátorům je jedno, co si o nich myslí okolí a kladou důraz na svůj talent. Zdůrazňují, že se mohou podílet na tvorbě pro veřejnost, ale je důležité, že to stále dělají, protože je to baví.

„Vždycky když jsi trochu vidět, tak tě lidi pomlouvaj, musíš se s tím smířit. Podívej se na bojový sporty, to je největší zrcadlo společnosti. Tam za tím počítačem sedí lidi a nonstop píšou. Určitě jsou lidi, který na mě mění názor, já to slyším dnes a denně, že támhle ten o tobě říkal, že jsem kár a mně je 26 a je mi to úplně fuk“ (Vincent, 26 let.)

Odlišují se od ostatních tím, že by se v jejich situaci většina zachovala podobně, avšak jejich talent je právě to, co je odlišuje. Odmítají názor, že tvořit něco pro ostatní představuje ztrátu autenticity.

„Kolikrát jsem slyšel, že jsem udělal zakázku a pak ten člověk taky dostal zakázku, zamávali mi sto litrů před obličejem a ten člověk šel. Člověk si nesmí srát do huby a zároveň člověk nad svým chováním musí přemýšlet, taky nejsem úplně, že by mi někdo zamával před obličejem a šel bych.“ (Vincent, 26 let.)

V tomto kontextu upřednostňují své umělecké vyjádření nad veřejný míněním, přičemž autenticita se transformuje do individuálního prospěchu. Tímto dochází k transformaci paradigmatu v graffiti subkultuře, kdy writeři nacházejí rovnováhu mezi svou subkulturní identitou a osobním uměleckým rozvojem, čímž jsou schopni ovlivňovat vnímání širší veřejnosti, ale také subkulturu samotnou. Staví se proti tlaku přizpůsobit se a zdůrazňují, že pro ně autenticita spočívá v zachování své jedinečnosti a tvůrčí identity. Jejich práce nese znak vlastního uměleckého výrazu a nesouhlasí s myšlenkou, že by měli vytvářet díla na zakázku bez možnosti svého projevu. Zastávají názor, že pokud jsou jejich díla snadno identifikovatelná, tak v tom spočívá právě jejich autenticita.

5 Závěr

Má bakalářská práce přináší hlubší perspektivu dynamiky propojení a vztahů graffiti subkultury s komerční sférou a transformace postojů writerů v tomto kontextu. Hlavním cílem mého výzkumu bylo zkoumat a porozumět tomu, jak umělci přecházejí z nelegálního graffiti k legální formě vyjádření a identifikovat, jak tento přechod reflektují prostřednictvím analýzy rozhovorů.

Z výsledků výzkumu vyplývá, že propojení subkulturní kariéry s kariérou konvenční je motivováno různými faktory, přičemž jedním z nich je touha po osobním uměleckém rozvoji. Umělci hledají nové cesty pro rozvoj své tvorby a projevu, čímž se vzdalují tradičním hodnotám graffiti subkultury. Tato snaha o rozšíření dosahu a uznání od veřejnosti je vede k propojení subkulturní sféry s mainstreamovým uměleckým prostředím, které je dostupnější. Druhým klíčovým faktorem je snaha překročit subkulturní hranice a představit svou tvorbu širšímu publiku, což představuje uznání a popularitu ve veřejné sféře. Přechod do legální sféry v souvislosti s touhou oprostít se od rizik spojených s postihem signalizuje, že se snaží vyhnout nejen negativním důsledkům ilegální tvorby, ale také proto, že graffiti přestává být dostačujícím médiem, a umělci hledají formy, které lépe osloví masovou veřejnost.

Toto propojení a snaha vede ke spojení subkulturního prostoru s mainstreamovým uměleckým světem a zároveň je možné pozorovat motivaci k finančnímu ocenění.

V rámci diskuse o legitimizaci autenticity writeři čelí rozhodování mezi udržení autenticity v rámci původní subkultury a možností komodifikace svého subkulturního kapitálu. Autenticita je v graffiti subkultury tradičně spojena s jedinečným stylem, technikou a odolání komerčnímu tlaku. Avšak přechod umělců do legální sféry s sebou přináší nutnost obhájit a zdůvodnit svou autenticitu a legitimizovat pozici v rámci subkultury, což představuje novou výzvu. Autenticita ustupuje ve prospěch individuálního talentu a legitimita je zde obhájena nejen unikátním stylem ale odolání komerčním tlakům s udržení jedinečnosti a možností svobodné tvorby při spolupráci na zakázkových dílech.

Macdonaldová (2001) vyzdvihuje, že původní hierarchie vycházela ze slávy a četnosti tagů, což posouvalo jedince na vyšší hierarchický stupeň v celé graffiti komunitě. Dnešní posun v hierarchii reflektuje nejenom změny ve formách uměleckého vyjádření, ale také v přístupu umělců k subkulturním hodnotám.

Spojení subkulturní kariéry s komerční sférou přináší writerům nové možnosti, ale zároveň klade nároky na udržení autenticity a respektu v rámci subkultury. Nacházíme zde nové paradigma, kde umělci hledají rovnováhu mezi udržáním autenticity a osobním uměleckým rozvojem. Subkulturní autenticita ustupuje ve prospěch individuálního talentu a tato změna jim umožňuje ovlivňovat širší veřejnost a zároveň přispívat k transformaci samotné subkultury a posouvat její hranice a dynamiku. Autenticita se nestaví do konfliktu s tvorbou pro ostatní, ale spočívá v zachování jedinečného stylu a osobní identity. Subkultura se tak stává živým prostorem, kde se prolínají tradiční hodnoty a nové trendy. Sláva zde nemusí zastupovat pouze četnost tagů, ale také jejich popularizovaný umělecký přínos veřejnosti.

6 Bibliografie

- Avramidis, Konstantinos, and Myrto Tsilimpounidi. "Graffiti and street art: Reading, writing and representing the city." *Graffiti and Street Art*. Routledge, 2016. 17-40.
- Chris, Barker. "Slovník kulturních studií." Preklad Irena Reifová, Kateřina Gillárová a Michal Pospíšil. Praha, Portál(2006).
- Haenfler, Ross. *Subcultures: the basics*. Taylor & Francis, 2023.
- Hebdige, Dick. "Subculture: The Meaning of Style, Methuen & Co." Ltd., London (1979).
- Heřmanský, Martin a Hedvika Novotná, 2011. *Hudební subkultury*. V: Janoušek Petr, ed. *Folklor atomového věku: Kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti*. 1. Praha: Národní muzeum, Univerzita Karlova Fakulta humanitních studií, s. 89-110.
- Hodkinson, Paul. "Spectacular youth cultures and ageing: Beyond refusing to grow up." *Sociology Compass* 7.1 (2013): 13-22.
- *Křik ve stroji. Svoboda jednotlivce a státní moc*. Online. Právnická fakulta Univerzita Karlova. 2023. Dostupné z: <https://www.prf.cuni.cz/aktuality/krik-ve-stroji-svoboda-jednotlivce-a-statni-moc>. [cit. 2023-10-17].
- Kurlansky, Mervyn, Jon Naar, and Norman Mailer. *The faith of graffiti*. Greenwood, 1974.
- Lachmann, Richard. "Graffiti as career and ideology." *American journal of sociology* 94.2 (1988): 229-250.

- Macdonald, Nancy. "Going Underground: A Journey into the Graffiti Subculture." *The Graffiti Subculture: Youth, Masculinity and Identity in London and New York*. London: Palgrave Macmillan UK, 2001.
- Novotná, Hedvika, Ondřej Špaček, and M. Šťovičková Jantulová. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. FHS UK, 2019.
- Overstreet, Martina. In *graffiti we trust*. Mladá fronta, 2006.
- Ross, Jeffrey Ian, ed. *Routledge handbook of graffiti and street art*. Routledge, 2016.
- Smolík, Josef. *Subkultury mládeže*. Grada Publishing as, 2010.
- *Sprayerská novela trestního zákona*. Online. 2001. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/sprayerska-novela-trestniho-zakona-8119.html>. [cit. 2023-06-22].
- Snyder, Gregory J. "Graffiti and the subculture career." *Routledge handbook of graffiti and street art* (2016): 204-213.
- Thornton, Sarah, 1995. *Social Logic of Subcultural Capital*. In: GELDER, Ken, ed. *The Subcultures Reader*. London and New York: Routledge, s. 200–209
- Vlková, Martina. *Subkulturní kariéra graffiti writerů a její proměny*. Online, *Bakalářská práce*. Praha: Univerzita Karlova, 2018. Dostupné také z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/95004/130223533.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. [cit. 2023-06-22].
- *V Praze vznikl jeden z největších murálů na světě*. Online. 2020. Dostupné z: <https://www.earch.cz/revue/clanek/v-praze-vznikl-jeden-z-nejvetsich-muralu-na-svete>. [cit. 2023-06-22].

7 Přílohy

Obr. 1



I tvoje máma by to
namalovala líp

Nečmárej na vlaky
a založ radši kapelu.

#spolecnezacistevlaky

Středočeský kraj

PRÁHA
PRAHA
PRAHA
PRAHA

pid ropid idsk

ČD

SPOLEČNĚ ZA ČISTÉ VLAKY

Obr. 2



Obr. 3

